

Φωτεινή Χριστακούδη-Κωνσταντινίδου

(Επίκουρη καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο της Σόφιας «Άγιος Κλήμης της Αχρίδας» (Sofia University St. Kliment Ohridski), Έδρα Γενικής, Ινδοευρωπαϊκής και Βαλκανικής Γλωσσολογίας)

Η βουλγαρική ποίηση της δεκαετίας του 40. Ο αξιοσημείωτος Νικόλα Βαπτσάροβ***Bulgarian poetry in the 1940s. The remarkable Nikola Vaptsarov*****Abstract**

Seeking new artistic, aesthetic and conceptual support, the Bulgarian writers of the 1930s and 1940s oscillate, on the one hand, between the “leftist” orientation of literature (in the mid-30s in the framework of the new proletarian literature Georgi Karaslavov, Christo Radevski, Orlin Vasilev, Mladen Isaev have already distinguished themselves with their creative talents) and, on the other hand, between the intense personal review of historical events from the interwar period in relation to the social and moral drama of modern civilization in general. This latter tendency is felt in the work of the poets-intellectuals from the generation of the 40s (Aleksandar Voumitski, Aleksandar Gerov, Bogomil Rainov). In their spiritual quests, the writers of the 1930s and 1940s analyze the categories of personality-collectivism, intellectuals-folk, class-nation; narration in the meantime vacillates between classical realism (such we see it in Yordan Yovkov’s work), the diabolism of Chavdar Mutafov and the hyperbolization present in Svetoslav Minkov’s caricature puppet heroes. On the eve and the first years of the world-wrecking Second World War the greatest poetic synthesis in Bulgarian literature is carried out by the poet Nikola Yonkov Vaptsarov. Vaptsarov’s poetry defends the rights of the simple working people, the ideals of freedom and human dignity - that is why his verses have overcome the limits of his homeland and have acquired universal human value. His poems have been translated into fifty languages.

Key words: Bulgarian literature from the 1940s, poetry in the 1940s, the poet Nikola Yonkov Vaptsarov, the ideals of freedom and human dignity of the simple working people

Για πολλούς λόγους -πιο πολύ ιδεολογικούς- η δεκαετία του '40 στη βουλγαρική λογοτεχνία έχει μελετηθεί πιο σπάνια. Και αν οι καλλιτέχνες του 1920 με πιο αβάν-γκαρντ στάση αντιτίθενται στον παραδοσιακό ρεαλισμό και στον ήδη καθιερωμένο συμβολισμό, όπως ο Γκέο Μίλεβ (Γεο Милев) (1895-1925), ο Ατανάς Ντάλτσεβ (Атанас Далчев) (1904-1978), ο Νικόλα Φουρνάτζιεβ (Никола Фурнаджиев) (1903-1968), οι αρχές του 1930 συνδέονται πια με μια εξαντλημένη πρωτοπορία, με την αποτελεσματική εξάλειψη του συμβολισμού (το περιοδικό «Υπερίων» („Χιπεριον”), εξέδρα του αργοπορημένου συμβολισμού, σταματά να εκδίδεται το 1932, ενώ το 1934 ο βούλγαρος συμβολιστής Τεοντόρ Τραϊάνοβ (Теодор Траянов) (1882-1945) δημοσιεύει την συλλογή «Πάνθεον» („Пантеон”), η οποία θεωρείται το τελευταίο αμιγώς συμβολιστικό έργο).

Αναζητώντας καινούργιες καλλιτεχνικές, αισθητικές και εννοιολογικές στηρίξεις, οι βούλγαροι λογοτέχνες του 1930 και 1940 ταλαντεύονται από τη μια πλευρά μεταξύ της «αριστεροποίησης» της λογοτεχνίας [στα μέσα της δεκαετίας του 30 στα πλαίσια της νέας προλεταριακής λογοτεχνίας έχουν διακριθεί με το δημιουργικό τους ταλέντο ο Γκεόργκι Καρασλάβοβ (Γεοργι Καρασλάβοβ) (1904-1980), ο Χρίστο Ράντεβσκι (Χριστο Ραδεβσκι) (1903-1997), ο Ορλίν Βασίλεβ (Οрлин Василев) (1904-1977), ο Μλαντέν Ισάεβ (Младен Исаев) (1907-1991)] και από την άλλη πλευρά μεταξύ της εντατικής προσωπικής επανεξέτασης των ιστορικών γεγονότων σε σχέση με τον έντονο κοινωνικό και ηθικό δραματισμό του σύγχρονου πολιτισμού γενικότερα. Αυτή την τάση αισθανόμαστε στο έργο των ποιητών-διανοουμένων της γενιάς του '40. Το αφηγηματικό ποίημα «Ευρώπη αρπακτική» („Европа-хищница”) του ποιητή Αλεξάνταρ Βουτίμσκι (Александър Вутимски) (1919-1943) είναι από τα πιο αντιπροσωπευτικά δημιουργήματα για την αντίσταση που προβάλλει η πνευματική προσωπικότητα εναντίον του ολοκληρωτισμού και της κοινωνικής, αλλά και ηθικής καταπίεσης κατά τη διάρκεια των πολέμων. Μ' αυτά τα εικαστικά μέσα οι ποιητές του 1940 -ο Αλεξάνταρ Βουτίμσκι, ο Αλεξάνταρ Γκέροβ (Александър Геров) (1919-1997), ο Μπογκομίλ Ραϊνόβ (Богомил Райнов) (1919-2007) κ.ά.- αντιπροσωπεύουν «την σχέση πνευματικής και διανοητικής κρίσης της Βουλγαρίας με τον υπόλοιπο κόσμο»¹.

Στις καλλιτεχνικές τους αναζητήσεις οι συγγραφείς του 1930 και 1940 αναλύουν τις αντινομίες προσωπικότητα-κολεκτίβα, διανοούμενοι-λαός, τάξη-έθνος· από εικαστική άποψη η εξιστόρηση κινείται μεταξύ του κλασσικού ρεαλισμού τύπου Ιορντάν Ιόβκοβ (Йордан Йовков) (1880-1937) και του πειραματισμού του Τσαβντάρ Μουτάφοβ (Чавдар Мутафов) (1889-1954) και του Σβετοσλάβ Μίνκοβ (Светослав Минков) (1902-1966) (ο Σβετοσλάβ Μίνκοβ, μάλιστα, χρησιμοποιεί την γελοιογραφική και παρωδιακή υπερβολική απεικόνιση, δημιουργώντας τους ήρωες-μαριονέτες του), πάντα με κριτική προς τις εκδηλώσεις του ναρκισσιστικού ατομικισμού και του απρόσωπου κολεκτιβισμού. Η επικρατούσα μέθοδος αφήγησης στα μεσοπολεμικά χρόνια, στην πεζογραφία και στην ποίηση παραμένει όμως ο ρεαλισμός (ρεαλισμός πολλές φορές καινούργιου τύπου - κοινωνικός, ψυχολογικός κ.ά.). Από αυτόν έλκεται (πάνω από όλα) και η αριστερή λογοτεχνική σκέψη.

Η αποκαλούμενη ως επαναστατική-προλεταριακή λογοτεχνία εξακριβώνει τα καλλιτεχνικά της πλαίσια, βιώνει ορισμένες κρίσιμες στιγμές (το περιστατικό «Τιμόνι» („Кормило”) και η εκδίωξη των τεσσάρων πιο ταλαντούχων ποιητών από το περιοδικό «Καινούργιος δρόμος» („Нов път”), του Ασέν Ραζτςβέτνικοβ (Асен Разцветников) (1897-1951), του Νικόλα Φουρνάτζιεβ, του Άγγελ Καραλίτσεβ (Ангел Каралийчев) (1902-1972) και του Γκεόργκι Τσάνεβ (Γεοργι Цанев) (1895-1986) επειδή εξύμνησαν το έργο του Πέϊο Ιάβοροβ (Пејо Яворов)² (1878-1914) όχι από την «ιδεολογικά σωστή» αριστερή ερμηνεία της λυρικής του, αλλά από την

¹ Янев Вл.: „Българската литература през 30-те и 40-те години”, *Алманах по българска литература* (ред. Ив. Радев) (Слово, Велико Търново, 1995, с. 251) [Γάνεβ Вл.: «Η βουλγαρική λογοτεχνία τις δεκαετίες του 30 και 40», *Алманах της βουλγαρικής λογοτεχνίας* (συν. Ιβ. Ράντεβ) (Σλόβο, Βελίκο Τάρνοβο, 1995, σ. 251).]

² Ο Πέϊο Ιάβοροβ (1878-1914) ήταν ένας από τους πιο διάσημους Βούλγαρους συμβολιστές ποιητές. Θεωρήθηκε ως ένα από τα καλύτερα ποιητικά ταλέντα του Βασιλείου της Βουλγαρίας στο fin de siècle. Ο Ιάβοροβ ήταν εξέχον μέλος της λογοτεχνικής και πολιτιστικής ομάδας του κύκλου «Σκέψη» („Мисъл”). Υποστήριξε, επίσης, το Αρμενικό Κίνημα Ανεξαρτησίας και έγραψε διάφορα ποιήματα για τους Αρμένιους.

άποψη των προτύπων της «αστυφιλικής» κριτικής). Οι βασικές συγκρούσεις στα περιθώρια της αριστερής λογοτεχνίας ακολουθούν δύο δρόμους. Ο ένας από αυτούς είναι ο διαρκής αγώνας με «τα δημοσιεύματα της μπουρζουαζίας» και τις αισθητικές της απόψεις -για να είμαστε ακριβείς- ο διαρκής αγώνας με τον αισθητισμό του περιοδικού «Χρυσό Κέρας» („Златорог“) και με τον αργοπορημένο συμβολισμό του περιοδικού «Υπερίων» („Хиперион“). Η δεύτερη κατεύθυνση είναι οι συνεχόμενες εννοιολογικές και λογοτεχνικές διενέξεις, οι οποίες οδηγούν στην αποκρυστάλλωση μιας πιο συγκεκριμένης μαρξιστικής αντίληψης για την τέχνη³. Τα κύρια θέματα των αριστερών ποιητών και πεζογράφων είναι η Οκτωβριανή Επανάσταση, η Εξέγερση των αγροτών στη Βουλγαρία το 1923 και οι κατοπινοί διωγμοί των δυσारेστημένων, η καινούργια επαναστατική ελπίδα, η εργατική αλληλεγγύη, ο Εμφύλιος Πόλεμος της Ισπανίας, τα κοινωνιολογικά αποτελέσματα της σύγχρονης βιομηχανικής ανάπτυξης κ.ά. Είναι γεγονός ότι πολλά από αυτά τα μοτίβα συναντώνται και σε έργα της μη προλεταριακής λογοτεχνίας. Στα ποιήματα της γνωστής μεσοπολεμικής ποιήτριας Ελισαβέτα Μπαγριάνα (Елисавета Багряна) (1893-1991) ανακαλύπτουμε αντιφασιστικά συναισθήματα, ενώ ο Ατανάς Ντάλτσεβ, κοσμοπολίτης, διανοούμενος, γεννημένος στη Θεσσαλονίκη, εξωτερικεύει μέσω των στίχων του τις αντιπολεμικές, διεθνικές, μοντέρνες και ουρμπανιστικές του αντιλήψεις⁴.

Η αρχή του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και η διεύρυνση της αντιφασιστικής αντίστασης προκαλούν νέες εξελίξεις στη λογοτεχνική ζωή. Συνεχίζεται η τάση οι προοδευτικοί λογοτέχνες να ψάχνουν νόμιμα μέσα για να εκφραστούν και, παρόλο που υπάρχει λογοκρισία, οι υπαινιγμοί και η πίστη στη μελλοντική νίκη γίνονται επαρκώς σαφείς στους αναγνώστες. Κάποιοι καλλιτέχνες αρχίζουν να συνεργάζονται με τις παράνομες εκδόσεις, ενώ στις «φυλακές, στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, στα τάγματα των παρτιζάνων δημιουργείται καινούργιος ποιητικός λόγος»⁵.

Σε σχέση με αυτή την ηρωική, θα μπορούσαμε να την αποκαλέσουμε, νέα επική έμπνευση, με την οποία συνδέεται ο λόγος-σύνθημα, που μεταδίδεται από στόμα σε στόμα, γραμμένος όχι με μελάνι αλλά με αίμα στους τοίχους, αναφέρεται και ο διάσημος κριτικός λογοτεχνίας Σβετλοζάρ Ίγκοβ. Στην εγκυρότερη εργασία του «Ιστορία της βουλγάρικης λογοτεχνίας 1878-1944» ο ίδιος διηγείται το γνωστό περιστατικό, όταν το 1973 το Διεθνές Βραβείο Λογοτεχνίας Βιαρέτζιο (Premio Viareggio Internazionale) απονεμήθηκε στον Έλληνα ποιητή και δημοκράτη Αλέξανδρο Παναγούλη (1939-1976). Ο ποιητής, ο οποίος έγραψε τους στίχους του μέσα στις απάνθρωπες συνθήκες των φυλακών Μπουγατίου, στην ομιλία του κατά τη διάρκεια της δίκης, οργανωμένης από την ελληνική Χούντα, λέει πως τα δικά του λόγια πρόκειται να γίνουν τάφος για το καθεστώς των Συνταγματαρχών. Η δήλωσή του κρίθηκε ομόφωνα από την ιταλική επιτροπή ως ύψιστη ποίηση, ενώ η πολιτική του θέση προκάλεσε τον θαυμασμό και την συμπάρασταση της διεθνούς δημοκρατικής κοινότητας⁶.

Μεταξύ των πεσόντων βουλγάρων αντάρτων ποιητών βρίσκεται και το όνομα του Τσβετάν Σπάσοβ (Цветан Спасов) (1919-1944). Ποιητής με ευρύτερες

³ Игов Св.: *История на българската литература 1878-1944* (БАН, София, 1993, с. 418) [Ίγκοβ Σβ.: *Ιστορία της βουλγάρικης λογοτεχνίας 1878-1944* (Βουλγαρική Ακαδημία Επιστημών, Σόφια, 1993, σ. 418)]

⁴ *ibid.*, σ. 406.

⁵ *ibid.*, σ. 421.

⁶ *ibid.*, σ. 423.

λογοτεχνικές γνώσεις, ο ίδιος συνδυάζει την τοπική εθνική παράδοση της λόγιας μπαλάντας με την ατομική εικονοποιία. Ο στίχος του από το ποίημα «Θρύλος, παραμύθι μαγευτικό...» („Легенда, приказка чудна...“): «Με το αίμα μας τις νύχτες ανησυχούμε...» („С кръвта си нощите тревожим...“) μετατρέπεται σε στίχο-μότο της βουλγαρικής αντάρτικης ποίησης. Λόγος της τόλμης, του ονείρου, της λακωνικής έκφρασης, αρκετά σαφής όμως για να μεταδώσει το ανθρωπιστικό του μήνυμα.

Ποτέ μας όσο στις αρχές της δεκαετίας του '40 η λέξη και η πράξη δεν έχουν βρεθεί τόσο κοντά όσο σε αυτά τα δύσκολα για τη μοίρα της ανθρωπότητας χρόνια τρομοκρατίας και αντίστασης, απόλυτης κατάρρευσης αλλά και καινούργιας ανόδου των ανθρώπινων αξιών, καταπάτησης των δημοκρατικών ιδανικών, αλλά και μάχης για την αποκατάστασή τους. Ο λόγος γεννά, αλλά και σκοτώνει. Απέκτησε την πρωτόγονη βιβλική του δύναμη. Ακούγεται το ίδιο δυνατός και στα πεδία μάχης, και στα δικαστικά μέγαρα, και στις πλατείες....

Την παραμονή του καταστροφικού για όλον τον κόσμο Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η μεγαλύτερη ποιητική σύνθεση στη βουλγαρική λογοτεχνία πραγματοποιείται από τον λογοτέχνη Νικόλα Ιόνκοβ Βαπτσάροβ (Никола Йонков Вапцаров) (1909-1942). Και παρόλο που μπορούμε να σκεφτούμε ότι η υπερβολική προσοχή που έχει δοθεί στο έργο του από την σοσιαλιστική λογοτεχνική κριτική θα επηρέαζε την ιδιότητά του ως προσωπικότητα της βουλγαρικής λογοτεχνίας, ακόμα και στα χρόνια μετά την αλλαγή του καθεστώτος το 1989 ο Βαπτσάροβ παραμένει σταθερά στο πάνθεον της βουλγαρικής ποίησης.

Ο ποιητής Βαπτσάροβ γεννήθηκε στις 7 του Δεκέμβρη 1909 στην πόλη Μπάνσκο. Τελειώνει το σχολείο στη γενέτειρά του και συνεχίζει τις σπουδές του στη Ναυτική Σχολή Μηχανικών της Βάρνας, η οποία σήμερα φέρει το όνομά του. Μετά την αποφοίτησή του εργάζεται ως θερμαστής, τεχνικός, εργάτης σε εργοστάσιο. Το 1932 δουλεύει ως μέλος του πληρώματος του πλοίου «Μπουργκάζ» και επισκέπτεται την Κωνσταντινούπολη, την Αμμόχωστο, την Αλεξάνδρεια, τη Βηρυτό, το Πορτ Σάιντ. Την περίοδο 1938-1941 ασχολείται με επαναστατικές δραστηριότητες εναντίον των γερμανικών στρατευμάτων που κυριαρχούν τότε στη Βουλγαρία. Συλληφθείς για αυτές τις ενέργειές του, ο Βαπτσάροβ καταδικάζεται σε θάνατο στις 23 Ιουλίου 1942 και εκτελείται το ίδιο βράδυ.

Η μοναδική του ποιητική συλλογή «Τραγούδια της μηχανής» („Моторни песни“) εκδόθηκε το 1940. Η συλλογή αυτή συνδυάζει οργανικά όλες τις «ανθρωπιστικές, δημοκρατικές και κοινωνικο-επαναστατικές τάσεις της εποχής, την εθνική ποιητική παράδοση με τις σύγχρονες υπαρξιστικές καλλιτεχνικές αντιδράσεις»⁷. Στο όχι και πολύ μεγάλο έργο του (αλλά τότε οι γνήσιοι άνθρωποι ζούσαν λίγο!) παρατηρούνται όλοι οι αισθητικοί και εννοιολογικοί πυρήνες της λογοτεχνικής περιόδου: πειραματισμός με τις διευρυμένες δυνατότητες του ρεαλισμού, αλλαγές στη στιχουργική οργάνωση, θεματολογία η οποία περιέχει στοιχεία της αριστερής ιδεολογίας, κοσμοπολίτικα οράματα, εργατική οργή, πανθειστική πίστη στον άνθρωπο, ρήξη αλλά και αποκατάσταση της σχέσης του ανθρώπου με τον κόσμο, δραστηριοποίηση του ατόμου με την πρόσκληση για κινητοποίηση της κοινωνίας στο όνομα μιας αλλαγής της πραγματικότητας. Και

⁷ Янев Вл.: „Българската литература през 30-те и 40-те години“, *Алманах по българска литература* (ред. Ив. Радев) (Слово, Велико Търново, 1995, с. 248) [Янев Вл.: «Η βουλγαρική λογοτεχνία τις δεκαετίες του 30 και 40», *Алманах της βουλγαρικής λογοτεχνίας* (συν. Ιβ. Ράντεβ) (Σλόβο, Βελίκo Τάρνοβο, 1995, с. 248)]

επειδή σε αυτή την επώδυνη εποχή ζωή και λογοτεχνία είναι ένα με τις πράξεις του ο Βαπτσάροβ δημιουργεί λογοτεχνία, παράδειγμα, κατόρθωμα, ενώ τα λογοτεχνικά του έργα δίνουν ζωή. Το ποίημά του «Πίστη»⁸ („Вяра”) περιγράφει με ακρίβεια τις απόψεις του γι’ αυτή τη Ζωή, γραμμένη με κεφαλαία στους στίχους του:

1. ΠΙΣΤΗ

Ιδού - εγώ αναπνέω,
 δουλεύω,
 υπάρχω,
 και στίχους γράφω
 (όπως το κατέχω).
 Με τη ζωή, κάτ’ απ’ τά φρύδια
 κοιτιόμαστε αυστηρά
 και παλεύω μαζί της
 όσο μπορώ.
 Με τη ζωή τα’ χω τσουγκρίσει
 άλλα μη βάλεις στο μυαλό σου
 πως τη μισώ τη ζωή.
 Αντίθετα, αντίθετα!-
 Ακόμα και αν πεθαίνω,
 τη ζωή αυτή με τις χοντρές
 ατσάλινες χερούκλες,
 εγώ πάλι θ’ αγαπώ
 εγώ πάλι θ’ αγαπώ.
 Άς πούμε, τώρα ότι μου κρεμούν
 τη θηλειά στο λαιμό
 και με ρωτούν:
 «Λοιπόν, να ζήσεις θες μιά ώρα ακόμα;»
 Θα φωνάξω αμέσως :
 «Βγάλτε την!
 Βγάλτε την!
 Πιο γρήγορα βγάλτε
 τη θηλειά, κακούργοι!»
 Γι’ αυτήν - τη Ζωή -
 θα τα’ δινω όλα.-
 Θα πέταγα
 με πειραματική μηχανή στον ουρανό,
 θα’ μπαινα σε ρουκέτα,
 μόνος μου
 θ’ αναζητούσα
 στο άπειρο

2. ВЯРА

Ето - аз дишам,
 работя,
 живея
 и стихове пиша
 (тъй както умея).
 С живота под вежди
 се гледаме строго
 и боря се с него,
 доколкото мога.
 С живота сме в разпра,
 но ти не разбирай,
 че мразя живота.
 Напротив, напредив! –
 Дори да умирам,
 живота със грубите
 лапи челични
 аз пак ще обичам!
 Аз пак ще обичам!
 Да кажем, сега ми окачат
 въжето
 и питат:
 „Как, искаш ли час да живееш?”
 Веднага ще кресна:
 „Свалете!
 Свалете!
 По-скоро свалете
 въжето, злодеи!”
 За него - Живота -
 направил бих всичко. -
 Летял бих
 със пробна машина в небето,
 бих влезнал във взривна
 ракета, самичък,
 бих търсил
 в простора

⁸ Οι μεταφράσεις των ποιημάτων βασίζονται στην έκδοση Вапцаров Н.: *Никола Вапцаров. Съчинения*. (Български писател, София, 1979) [Βαπτσάροβ Ν.: *Νικόλα Βαπτσάροβ. Γραφές*. Μπάλγαρски писател, Σόφια, 1979)]. Με ελάχιστες τροποποιήσεις παρουσιάζεται η μετάφραση του ποιήματος διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=236&WorkID=7622&Level=1> (25. 01. 2018)

έναν μακρ-νό
πλανήτη.

Αλλά και πάλι θα αισθάνομαι
μια ευχάριστη χαρά
να κοιτάζω πώς
ψηλά
ο ουρανός είναι γαλάζιος.
Και πάλι θα αισθάνομαι
μια ευχάριστη χαρά
που ακόμα ζω
που ακόμα θα υπάρχω.

Κι аς υποθέσουμε
πως εσείς μου παίρνατε, πόσο;-
κόκκο σταριού
από την πίστη μου,
θα ούρλιαζα τότε
θα ούρλιαζα απ' τον πόνο
σαν τον πληγωμένο
στην καρδιά του πάνθηρα.

Και τι θα απόμενε
τότε από μένα;-
Στιγμές μετά τη ληστεία
θα' μουν χαμένος.
Κι ακόμα πιο ξάστερα,
ακόμα πιο δίκαια-
στιγμές μετά τη ληστεία
θα' μουν εγώ ένα τίποτα.

Ίσως να θέλετε
να την τσακίσετε
τη δικιά μου την πίστη
στο ευτυχισμένο μας μέλλον,
τη δικιά μου την πίστη
πως αύριο θα' ναι
η ζωή πιο ωραία,
η ζωή πιο σοφή;

Και πως θα επιθεθείτε, παρακαλώ;
Με σφαίρες;
Όχι! Ακατάλληλο!
Πίσω! - Δεν αξίζει! -
Αυτή είναι θωρακισμένη
γερά μέσ' στα στήθια
κι αντιαρματικά φυσίγγια
για αυτήν
δεν έχουν εφευρεθεί!
Δεν έχουν εφευρεθεί!

далечна
планета.

Но все пак ще чувствам
приятния гъдел,
да гледам как
горе
небето синее.
Все пак ще чувствам
приятния гъдел,
че още живея,
че още ще бъда.

Но ето, да кажем,
вий вземете, колко? -
пшеничено зърно
от моята вера,
бих ревнал тогава,
бих ревнал от болка
като ранена
в сърцето пантера.

Какво ще остане
от мене тогава? –
Миг след грабежа
ще бъда разнищен.
И още по-ясно,
и още по-право –
миг след грабежа
ще бъда аз нищо.

Може би искате
да я сразите
моята вяра
във дните честити,
моята вяра,
че утре ще бъде
живота по-хубав,
живота по-мъдър?

А как ще шурмувате, моля?
С куршуми?
Не! Неуместно!
Ресто! - Не струва! -
Тя е бронирана
здраво в гърдите
и бронебойни патрони
за нея
няма открити!
Няма открити!

Ιδιαίτερο ρόλο για την ανάπτυξη της λυρικής έκφρασης του Βαπτσάροβ διαδραμάτισε ο ρωσικός φουτουρισμός. Ο αγαπημένος ποιητής του Βαπτσάροβ είναι ο Βλαντίμιρ Μαγιακόβσκι (Владимир Маяковский) (1893-1930), του οποίου ξέρει απ' έξω τους στίχους. Από αυτόν μαθαίνει την τεχνική του vers libres (ελεύθερου στίχου), τη χρήση της καθημερινής γλώσσας και τον σημαντικό ρόλο της σύνταξης στη στιχουργία, καθώς επίσης και την καλλιτεχνική επίδραση της σημασιολογικής έμφασης⁹. Τα ποιήματα του Μαγιακόβσκι είχαν σχεδιαστεί για απαγγελία μπροστά «στον κόσμο από τους δρόμους και τις πλατείες», όπως ο ίδιος ο Μαγιακόβσκι μας λέει. Αλλά και η λυρική ποίηση του Βαπτσάροβ κινητοποιεί, προσκαλεί. Στο έργο του «Ιστορία» („История”) ο λογοτέχνης εκφράζει τις αντιλήψεις του για την Τέχνη και για τον ρόλο της: «Και οι στίχοι που γράφουμε/ όταν απ' τον ύπνο μας κλέβουμε/ δεν έχουν το άρωμα κολώνιας/ αλλά είναι κατσουφιασμένοι και κοντοί»¹⁰.

Ο λόγος πρέπει να κατέχει την υπερφυσική δύναμη, η οποία να τον βοηθήσει να ξεπεράσει τη βαρύτητα της Γης, να ξεσκίσει τον αιθέρα και να πετάξει, ελεύθερος, ωραίος, άμεμπτος: «Ο θόρυβος αυτός/ κι ο κρότος μηχανών/ θα πρέπει ολοένα να κραυγάζεις/ για να μπορέσουνε τα λόγια/ κατανοητά να διασχίσουν/ το διάστημα που σε χωρίζει» («Η Φάμπρικα»).

Ο λυρικός ήρωας στην ποίηση του Βαπτσάροβ δεν μιλάει, αλλά φωνάζει, ουρλιάζει, γελάει, υποφέρει, όμως καταφέρνει να φτάσει στην κάθαρσή του. Γι' αυτόν: «Ο ρομαντισμός είναι σήμερα στις μηχανές των αεροπλάνων/ που κελαϊδούν/ στον γαλάζιο αιθέρα...» («Ρομαντισμός»)¹¹. Η δομή του στίχου παρουσιάζει διακοπές, με σημασιολογικούς και τονικούς κατακερματισμούς (enjambments). Η λυρική ποίηση του δημιουργού του ποιήματος «Τραγούδι του διανοούμενου θερμαστή» („Огняроинтелигентска”) αφηγείται την ιστορία ενός εξατομικευμένου ήρωα, αλλά ταυτόχρονα περιγράφει και τη συλλογική μορφή του σύγχρονου ανθρώπου και της μάχης του. Η ζωηρόχρωμη υπόθεση των έργων του, στα οποία με δραματουργική θεαματικότητα εναλλάσσονται μονόλογοι και διάλογοι (μπορούμε να την εξηγήσουμε και με το ενδιαφέρον που δείχνει ο Βαπτσάροβ για το θέατρο), τα μετατρέπουν σε ιδιότροπες θεατρικές μινιατούρες. Στη λυρική του ποίηση το απλό ανθρώπινο δράμα της καθημερινής επιβίωσης του κάθε εργάτη, του κάθε ατόμου διηγείται ακατέργαστα, χωρίς έξαρση, χωρίς «προσωπίδα και φκιασίδα» («Η Φάμπρικα»)¹².

Έτσι αναπτύσσεται το θέμα και στο ποίημα «Η Φάμπρικα»¹³ όπου για ακόμα μια φορά συνδυάζονται οι πανανθρώπινες αξίες με τις ιδιαιτερότητες της εποχής, η οποία έχει υποτιμήσει την προσωπικότητα του ατόμου μετατρέποντάς την σε μια μηχανή. Αυτό όμως προκαλεί και τη φυσιολογική οργή του ανθρώπου:

⁹ Хаджикосев Р.: *Лекции по българска литература 1918-1944* (Университетско издателство в Букурещ, Букурещ, 2003, с. 256) [Хаджикосев Р.: *Диалέξεις βουλγαρικής λογοτεχνίας 1918-1944* (Пανεπιστημιακός Εκδοτικός Οίκος Βουκουρεστίου, Βουκουρέστι, 2004, с. 256)].

¹⁰ [„И стиховете, дето пишем,/ когато краднем от съня си,/ парфюмен аромат не дишат,/ а са навъсени и къси”, („История”)].

¹¹ [„Романтиката е сега в моторите,/ които петят/ под небето синьо” („Романтика”)].

¹² [„...без маска и без грим...” („Фабрика”)].

¹³ Με ελάχιστες τροποποιήσεις παρουσιάζεται η μετάφραση του ποιήματος διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=236&WorkID=7622&Level=1> (25. 01. 2018).

<p>κατανοητά να διασχίσουν το διάστημα που σε χωρίζει. Και χρόνια φώναζα εγώ- μια αιωνιότητα... Κατάλαβα πως φώναζαν κι άλλοι- οι μηχανές, η φάμπρικα, κι ο άνθρωπος απ' την πιο απόμακρη και σκοτεινή γωνιά.</p>	<p>разбрано да преминат пространството, което те дели. И аз крещях години - цяла вечност... Долавях, че и другите крещят - машините, завода и човека от най-затуления тъмен кът.</p>
<p>Και η κραυγή αυτή έγινε μίγμα που μ' αυτό ατσαλώσαμε τη ζωή μας έτσι, που αν της βάλεις μια ράβδο στη ρόδα- θα σπάσει το δικό σου χέρι...</p>	<p>И този крясък стана сплав, с която бронирахме живота си така, че сложиш ли му прът във колелата - ще счупиш своята ръка...</p>
<p>Κι εσύ, φάμπρικα, προσπαθείς ακόμα και στοιβάξεις καπνούς κι κάπνα ένα μετά το άλλο. Αλλά μάταια! Γιατί εσύ μας έμαθες τον αγώνα - θα κατεβάσουμε 'μείς τον ήλιο κοντά μας.</p>	<p>И ти, завод, се мъчиш пак отгоре да трупаш дим и сажди пласт след пласт. Напрасно! Ти ни учи да се борим - ще снемем ние слънцето при нас.</p>
<p>Φάμπρικα, που με πόνο πλακώνεις τόσους κα- τόσους, με καπνισμένα από μαύρο κόπο μούτρα, μια καρδιά μέσα σου, ακούραστα χτυπάει μαζί με χιλιάδες άλλες καρδιές.</p>	<p>Завод, притиснал с мъка толкоз хора с осаждени от черен труд лица, едно сърце във тебе неуморно пулсира с хиляди сърца.</p>

Η ποίηση του Βαπτσάροβ υπερασπίζεται τα δικαιώματα και τα ιδανικά των ανθρώπων του μόχθου, τα ιδανικά της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας - γι' αυτό το έργο του ξεπέρασε τα όρια της πατρίδας του και πήρε πανανθρώπινη αξία. Τα ποιήματα του μεταφράστηκαν σε πενήντα γλώσσες. Το 1952 ο Βαπτσάροβ τιμήθηκε μεταθανατίως με το Διεθνές Βραβείο Ειρήνης.